

Голові спеціалізованої вченої ради
Українського державного університету
імені Михайла Драгоманова
доктору психологічних наук, професору
Ірині БУЛАХ

ВІДГУК

офіційного опонента доктора психологічних наук, професора,
професора кафедри психології Запорізького національного університету
Шевченко Наталії Федорівни на дисертаційне дослідження
Прядка Богдана Васильовича
«Гендерні особливості мотиваційних чинників досягнення успіху
в пізній юності», подане до захисту в разову спеціалізовану раду
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю С4 Психологія

Актуальність обраної проблематики виконаної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Проблема успішності в психологічній науці є багатогранною та відкриває широкі можливості для дослідження. Актуальність теми дисертації зумовлена як її соціальною значущістю та специфікою в умовах сьогодення, так і недостатньою вивченістю гендерних особливостей мотиваційних чинників досягнення успіху на етапі навчання у закладах вищої освіти. Особливий науковий інтерес становить дослідження мотиваційних чинників у юнацькому віці як базових для подальшого формування успішності особистості.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У роботі чітко окреслені об'єкт, предмет, завдання дослідження, що дало можливість реалізувати мету дослідження, яка полягала у теоретичному обґрунтуванні й емпіричному виявленні гендерних особливостей мотиваційних чинників досягнення успіху в період пізньої юності та розробці й апробації психорозвивальної програми, спрямованої на формування вмотивованості досягнення успіху.

З урахуванням специфіки поставлених завдань дослідником належним чином обґрунтовано теоретичні та емпіричні методи дослідження. Зокрема,

сформовано комплекс методик, що охоплює діагностичні інструменти для вивчення мотивації досягнення успіху, гендерної ідентичності та особистісних особливостей як імовірних детермінант цієї мотивації, а також розроблено опитувальники «Впевненість у собі» та «Що таке життєвий успіх». Наукові положення та висновки дисертаційного дослідження сформульовано коректно.

Оцінка змісту дисертації та її завершеності у цілому. У першому розділі дисертаційного дослідження окреслено теоретико-методологічні засади дослідження. На основі аналізу зарубіжних і вітчизняних джерел узагальнено наукові підходи, представлені у філософії, педагогіці та психології, що розкривають сутність понять «успіх» і «успішність», а також специфіку прояву їх мотиваційних чинників. У роботі обґрунтовано доцільність розгляду успішності як процесу і результату особистісного розвитку та життєдіяльності загалом; при цьому її визначено як екзистенційне утворення та показник. Здійснено також узагальнення підходів до вивчення мотиваційних чинників успішності. У цьому контексті виокремлено гендерну специфіку мотивів досягнення успіху та висунуто припущення про наявність гендерної асиметрії у мотиваційних відмінностях і життєвих прагненнях студентів закладів вищої освіти.

У результаті ґрунтовного теоретичного аналізу визначено ключові для дисертації положення, згідно з якими досягнення успіху в професійній діяльності постає як складний і багатовимірний процес, у межах якого формується зріла, компетентна особистість як суб'єкт праці. Вирішальну роль у цьому процесі відіграють мотиваційні, цілеспрямовані та індивідуально-психологічні характеристики особистості, що безпосередньо зумовлюють специфіку досягнення професійних вершин. У підсумку в дослідженні здійснено синтез теорій успіху, зосереджених на впливі соціальних очікувань і норм на формування індивідуальних уявлень про успішність, а також підходів до розуміння гендерних відмінностей у мотивації досягнення успіху.

У другому розділі дисертації представлено аналіз загальної стратегії констатувального етапу дослідження, визначено та обґрунтовано систему

методичних прийомів і діагностичних методик, а також окреслено концептуальні засади вивчення мотиваційної детермінації досягнення успіху. Ключовими компонентами в зазначеній концепції виступили п'ятифакторна модель особистості, яка описує основні якості людини на глобальному рівні, а також визначено конкретні риси особистості пов'язані з кожним з п'яти факторів (самоефективність, самооцінка, локус-контроль, впевненість в собі, стресостійкість, емпатія та екстраверсія). Представлено результати емпіричного дослідження, які свідчать про те, що високий рівень мотивації досягнень проявився лише у третини студентів.

Результати кореляційного аналізу та лінійної регресії засвідчили взаємозв'язок між рівнем мотивації досягнення успіху та кожним з зазначених конструктів, що дало підстави розглядати їх в якості мотиваційних чинників досягнення успіху.

Особливий науковий інтерес становлять дані, що свідчать про відмінності в мотивації досягнення успіху залежно від типу гендерної ідентичності: у респондентів із маскулінною ідентичністю виявлено дуже високий і помірно високий рівні мотивації, тоді як у респондентів із фемінною ідентичністю — високий рівень у чоловіків і низький у жінок.

У *третьому розділі* визначено мету, завдання та організацію формувального експерименту (його етапи та критерії ефективності). Обґрунтовано психологічні умови підвищення мотивації досягнення успіху. На позитивну оцінку заслуговує тренінг «Формування мотивації досягнень». Детально описано інтерактивні техніки, що застосовувалися під час кожного заняття, а також результати їх реалізації. Представлено результати експериментального впровадження тренінгу та здійснено порівняльний аналіз даних, отриманих у контрольній і експериментальній групах.

Висновки викладено послідовно, чітко і змістовно. Вони відображають основні теоретичні та експериментальні здобутки дослідження.

Наукова новизна та достовірність наукових положень, обґрунтованих за результатами. Наукова новизна одержаних результатів

полягає в тому, що в дослідженні вперше: показано специфіку мотивації досягнення успіху студентів в залежності від типу гендерної ідентифікації особистості; виявлено компоненти п'ятифакторної моделі особистості в якості предикторів мотивації досягнення успіху, серед яких самоефективність, впевненість в собі, стесостійкість, локус-контроль, емпатія та екстраверсія; обґрунтовано концепцію вивчення мотиваційних детермінант досягнення успіху; розширено уявлення про методичне забезпечення вивчення мотиваційної детермінації досягнення успіху; емпірично досліджено особливості комплексу особистісних рис, які можуть виступати в якості детермінант досягнення успіху; проаналізовано зв'язок мотивації досягнення, типу гендерної ідентичності респондентів та їх кар'єрних орієнтацій; поглиблено та доповнено теоретичний аналіз проблеми успішності особистості та мотиваційного виміру досягнення успіху в період пізньої юності; розроблено та апробовано тренінгову програму для розвитку мотивації досягнення успіху.

Значення отриманих дослідницьких результатів для науки і практики освітньої діяльності. Розроблений в роботі комплекс діагностичних методик і тренінгова програма можуть бути використані в системі роботи практичних психологів, зокрема, психологів закладів вищої освіти (для досягнення оптимального рівня розвитку у молоді мотиваційних чинників на шляху до досягнення життєвого успіху) та коучів. Крім того, результати дослідження можуть бути використані у процесі організації та здійснення практичної роботи психологів-консультантів.

Повнота висвітлення основних наукових результатів у публікаціях. Результати дослідження повною мірою висвітлено у 12 наукових публікаціях, зокрема у 4 статтях, опублікованих у фахових виданнях, затверджених МОН України, 2 статтях у зарубіжних наукових виданнях, а також у 6 публікаціях у збірниках тез і матеріалах всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій.

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності. Дисертаційна робота написана та оформлена відповідно до чинних нормативних вимог. Дисертаційну роботу було перевірено використовуючи

систему «StrikePlagiarism». Результати перевірки підтверджують її самостійність та оригінальність. Напрацювання інших дослідників містять належно оформлені посилання.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації. Загалом, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження та його результати, доцільно висловити окремі зауваження й пропозиції:

1. Полегшенню сприймання значного обсягу матеріалу констатувального етапу дослідження сприяла б більша чіткість у виокремленні комплексу мотиваційних чинників досягнення успіху, а також в обґрунтуванні призначення й добору діагностичних методик. Зокрема, викликає сумнів доцільність використання п'ятифакторної моделі особистості для вивчення мотиваційної складової досягнення успіху.

2. У тексті дисертації загальна вибірка представлена як «174 студенти віком від 19 до 23 років», які навчалися на базі Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка та Північноукраїнського інституту МАУП імені Героїв Крут, а вибірка формуального експерименту – як КГ=33, ЕГ=33. Водночас у роботі відсутній розгорнутий опис соціально-демографічних характеристик респондентів (зокрема, статі, віку, рівня та напрямку освіти, професійної спрямованості), не розкрито процедуру формування вибірок і критерії відбору учасників дослідження. Це дещо ускладнює оцінку репрезентативності вибірки та відтворюваність дослідження. Доцільним було б доповнення дисертації більш детальною характеристикою вибіркової сукупності та процедур її формування.

3. Дисертаційне дослідження суттєво виграло б за умови представлення компаративної характеристики власних результатів із наробками колег за близькою тематикою. Зіставлення отриманих показників дозволило б чіткіше диференціювати авторський внесок та визначити місце дослідження в системі наявних наукових знань».

4. Попри загальну орфографічну та стилістичну вивіреність дисертаційної роботи, у тексті зустрічаються окремі мовностилістичні неточності.

Висловлені критичні міркування мають переважно дискусійно-рекомендаційний характер і спрямовані на окреслення перспектив подальшого розроблення обраної проблематики. Вони не применшують вагомості авторського внеску та не ставлять під сумнів цілісність і завершеність дисертаційного дослідження.

Загальний висновок.

Дисертаційне дослідження Прядка Богдана Васильовича на тему «Гендерні особливості мотиваційних чинників досягнення успіху в пізній юності», виконано на належному науковому рівні, за змістом відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пп. 6, 7, 8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, є цілісним, самостійним дослідженням, що характеризується науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, а його автор, Прядко Богдан Васильович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю С4 «Психологія» галузі знань С – Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини.

Офіційний опонент

Доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології
Запорізького національного університету

Наталія ШЕВЧЕНКО

Вчений секретар

Оксана ПРОЦЕНКО